

LUDOVIKA.

SÖTÉT és néptelen az utca. De azért valaki mégis jön. Nyugtalanító haladása folyton érzik, mint valami idegenszerű testnek a terjeszkedése és a keze átér a széles utcaközön. Kimeresztett karokkal mozog előre a kocsijáró úttest közepén és kétoldalt csak egyre tapogatja a házak falát. Megpróbálja a kapuk kilincset, a csengők felett tétováz. Izzadt ujjal tapogat az ablakok üvegjén a fülledt nyári éjtszakában.

A szomszéd utcában is ilyesmi történik, kimeresztett karokkal ott is halad és senki sem állja az útját. Utcáról-utcára jár s a keze borzasztóakat akar, keres, kutat, átér a tereken, a Dunán, át a túlsó partra, ki a budai hegyekbe, szanaszét az egész országba.

Most . . . Most fordul be a szegleten. Már az ablak alatt súrolja a falat. A körmei halkán koccannak az üvegen. Lassan ide-oda csavarja a kilincset. A bezárt kapuk mögött pedig csak áll és vár az iszonyat és a szájára szorítja a kezét, hogy kínjában fel ne ordítson . . .

Ősszel kezdődött ez, október végén, mikor a fehér őszirózsák nyílnak a temetőn. Eleinte nem is igen értették a belső városban, hogy mit jelent, mert ravaszul járkált és csak a mások szájával beszélt. Még télidőben is így tett, de a lépése mind mélyebbre süppedt a hóba és a nyoma reggel is ottmaradt.

A kályhákban kialudt a tűz. A szegletekből kikopott a tüzelő. A kenyér is elfogyott és karéjban, körös-körül az ország is már majdnem elfogyott.

De ami tavaszra lett, azt előbb senki sem akarta hinni, hogy lehet . . . Hogy ropogtak a puskák! . . . Egy márciusi éjjelen . . . Akkor kezdődött el igazában és azóta már minden utcát bejárt. Mentében valamilyen rettentő vérbajt hurcolt szét. Az agyvelőkbe kente bele, rákente a falakra is. Vitte, cipelte amerre elhaladt . . .

Az emberek egyrészt meglepte a baj, akire pedig nem ragadt rá, az ijedtében tettette magát, mintha ő is beteg lenne. Fogadkozott, ordítozott, hogy a betegek agyon ne verjék, amiért ő még egészséges.

Különben megtorpant már a tüdőkben minden emberi hang. A világosság elfogyott a lámpákban. Sötét volt és a boltokban belepte a zsíros nagyvárosi korom az üres polcokat. A vevők csüggedt rajokban ácsorogtak. Maguk sem tudták ésszel felfogni, mire várnak. A vásárcsarnokoknál, a mézárszékek előtt leültek a járda szélére és üres szemmel nézték az új plakátokat.

Békét és kenyeret ígértek nekik. De most már nincs többé szó ilyesmiről. A hirdető-oszlopról szederjesen ordít le rájuk egy csomó mérges papírpofo:

«*Be a vörös hadseregbe!*»

«*Szociális termelésből fakad a jólét!*» . . .

A kifacsart testek ott a járda szélén szédülve nézték a betűket és a beleiket tovább marta az éhség.

Egyre melegebben tűzött le a nap a sepretnen szürke kövekre. Dél elmúlt, de azért senki sem evett. Egy gyerek hajókát kezdett csinálni a szovjetbankóból, aztán már mindannyian ezt nézték. Nézték, hogy teljék az idő. A csatorna szennyvize pedig lassú iramodásokkal himbálta a hajókát a lefolyó rács felé. Ép akkor becsukta valaki a boltját. Hogy hangzott ez! A poros vasredőny zörgött, nem hagyta abba, zörgött le egészen a földre. Aztán a szomszéd utcából is felelt ilyesmi. Arrébb is, túl is . . . Talán a visszhang kószált szanaszét?

Vörös katonák jöttek. Ők szedték volna fel a visszhangot? Vagy a bakkancsuk tiporta össze? Nem lehetett már semmit bizonyosan tudni. Egyszerre csend lett. És mire besötétedett, a kimeresztett két kéz megint tapogatott az utcák két oldalán. Benyúlt a kapuk torkába, felkutatott a szennyes, meredek lépcsőkön a szegények közé. Vítte a különös vérbajt az agyvelőkbe és elvitte amit elért, amit még rabolni lehetett. Már az embereket is kezdte kiemelni a falak közül. Néha beledobálta őket a Dunába. A víz loccsant a part alatt és kongó dörömböléssel egy sötét teherautó vágatott végig a halottcsendes városban.

A hallgatóság szakadásig feszült. A kapuívokban szűkülve lapultak a kapuk.

A teherautó pedig vágatott éjtszakáról-éjtszakára, mint egy rohanó temetkezési kocsit és a robaja szétgurult ott is, ahol nem járt.

Ki merne itt még talpra állni? Ki merné felütni a fejét a leszegezett koporsófödél alatt?

Már nem lehet . . . Ahol megkísérelték, ott mindig vértócsa maradt a kövezeten. A Lánchíd budai pillérje tövében is aludtvérben feküdt másnap reggel egy gazdátlan kalap. És Kiskunfélegyházán is véresnyelű ásó hevert a sinek mentén. A Batthyány-palota lépcsőjén, az Országház pincéjében . . . vér, ragadós, aludtvér mindenütt, ahol valaki moccani mert.

A szomszéd ház falán végigfut valami. Cseréptörmelék lenne-e? Hogy fut! Lefele fut az ereszcatornában és zörög, mintha a padlástól a járdáig vacogna a ház foga.

— Megállj!

De nincs, aki megálljon. Tíz óra elmúlt a világító toronyórán. Ilyenkor nem merészkedik elő itt már senki emberfia. A túlsó utcában, találomra, épp ekkor belóttek egy ablakon. Üveg csörömpöl az aszfaltra, de belülről semmi sem történik. Ebben a városban még csak jajgatni

sem mer többé a rémület. És tovább portyázik a kis csapat bőrkabátos terrorlegény.

Mögöttük elnyúlt testtel, mint egy lassú szürke borzongás, piszkos, terhes macska oson.

Van-e még? Van-e, aki még merne itt? ...

És ekkor ... Mintha nyugtalan félálmok vívódó víziója lenne ... A reménytelen zsidbadásban egyszerre talpon áll egy csapat fehérzubbonyos fiú. Gyerekek még. Fiatal oskolások ...

A tanácskormány egy hónappal azelőtt kergette szét a Ludovika Akadémia növendékeit. Aztán mást gondolt és visszaparancsolta őket, hogy megtanulják Marx elméletét, Lenin fegyelmét és Trockij kommandóját.

Nyolc nap se telt bele ...

A tiszti étkezőben már hangtalan jelentéseket mondanak a mozdulatok:

A tiszai vörös frontról megbízható tüzérezredek jönnek ... Már jönnek a főváros felé ... A rendőrség ... a gyárak jóérzésű munkásai ... És a környékbeli kisiparosokra is számítani lehet ... Tisztviselők, diákok ... sokan, mind ... A Ludovika kapuja előtt lesz a gyülekezés ... Fegyvert majd idebentről adnak ki nekik ... Titokban az angolok is támogatják a felkelést ... A dunai monitorok veszik fel a harcot ...

Egy keskeny, komoly arcban lassan, gondtelten felfele húzódik az egyik szemöldök. Aztán hirtelen elmúlik ez is. Egy csontos ököl döngve az asztalra csap.

— Mielőtt a népbiztosok észbe kapnak ...

— A Vilmos-laktanya már a nyakukba lőtte a szovjetházakat. Egyszerre kinn a folyosón is elharapózik a fojtott, zavaros izgalom. Az ablakmélyedésből egy szeplősképű zömök kis harmadéves merev, kiégett szemmel néz a város felé.

— Tüzérségi tűz lesz a jeladás.

— És a mi ütégünk ismétli a kertből ...

Kissé rekedten mondja valaki:

— A Ludovika Akadémia az ellenforradalom támpontja lesz.

Néhányan összedugják a fejüket, de nem igen tudják, hogy mit mondjanak egymásnak. Egy keskenymellű szőke fiú a falnak dül. Csak egy pillanatig támaszkodik. Aztán feszesre húzza magát, mintha jelentkeznék, tiszta gyerekszemébe belecseppen a fény és fitos kis csibészarca szótlanul mondja: jelentem alássan, tizennyolc éves vagyok ...

— Ma ... háromkor ...

A hálóteremben már sorakozás van. Egyetlen hang beszél.

— Fiatal bajtársaim! Végre elérkezett az óra ... Ma délután ... Hazánknak és minden becsületes magyarnak a sorsa a mi kezünkben van. — Valami belülről félbeszakítja és a szeme olyan különösen néz, lefelé néz a kis csibészarcú furcsán félszegen szétterpesztett gyerekkezére. Aztán már megint katonásan, keményen ütnek rá a szavak a

csendre : — Aki nem érez magában elég erőt és akaratot . . . nyugodtan, minden bántódás nélkül kiléphet . . .

A hang elhallgat és vár.

Mereven állnak a diákkatonák. Az álluk előre feszül, a tenyerük a combjukhoz tapad. Valakinek kihallatszik a zsebéből az órája ketyegése.

Senki sem moccan. Egyik sem lép ki a sorból.

De a jeladás . . . Három óra öt perc . . . Hát . . . Fél négy . . . De hát . . . Ők meg csak állnak. És ez az álldogálás . . . Négy óra . . . A zömök harmadéves lopva elkeni a verejtéket a homlokán. Valamelyik kicsit oldalvást hajlik. Most már kilát az ablakon . . . A kisiparosok sem gyülekeznek . . . A tisztviselők sem . . . Hol maradnak? Fél öt . . . Páran lézengnek a kapu előtt . . . Háromnegyed . . . Ni, már haza is küldik őket. Semmi értelme . . . És a diákos ezüstórák ki-bejárnak a zsebek nyílásán . . . A nap rézsut tűz át a termen. Egy légy dong valahol és a dongás nyúlik, kibirhatatlanul nyúlik . . . Már ez is elfáradt . . . Öt óra . . .

Buda felől tompán bepuffan valami az ablakon.

— Indulj!

Ki mondta? Nem szó, nem hang . . . valami villanyütés mondhatta ezt.

És ekkor elindult a vérvesztettek utolsó vére, utolsó fiatalsága : az ősrégi katona-népnek legmeghatóbb hadserege — egy csapat gyerek. Elindultak és szónélkül, összeszorított ököllel vitték, talán meghalni vitték szegény kis fiatal életüket.

Már kinn robog a lépésük a folyosón, csődül, tódul, mint óra után a tízperces szünetben, lefelé zuhog a lépcsőn, szétrajzik a földszinten.

És a levegőben észrevétlen eltolódik valami. Áthajlik másba az, ami eddig volt. A tiszt urak nem tanárok többé, a növendékek nem oskolások és a kapu sem egészen kapu és a kertfal egyszerre fedezék. A valószerűtlenség terjed és állandósul és minden olyan gyorsan történik.

A vörös kapuőrseget már lefegyverezték a rohanó rajok, a főépületet megszállták, túl a falon már a József-telefonközpont is a kezükben van.

Egy pillanatra új lesz az élet. Ők elvégezték a rájuk bízott feladatot. És a kerten átragyog a lehajló nyári nap.

Már haza is küldik a kapu felé szállingozó kisiparosokat. Úgy is kevesen vannak. És valamiféle túlárado nagylelkűségből, mert minden ilyen kitűnően sikerült, az Akadémia összefogdosott politikai megbizottait is szélnek eresztik, kieresztik őket a városba . . .

Senki sem tudja mennyi idő telik. Aztán jelentenek valamit a kaputól. Az ablakokból is látszik már.

— Jönnek . . .

— A mieink?

Odakinn egy szakasz vöröskatona zárt rendben feltűzi a szuronyt.

Az utcáról emberek futnak a kapu felé. Tompa dörrenések rezzentik meg a fülledt levegőt. A Ludovika ablakai visszatüzelnek. Egy hang bögve segítségért kiált. A külső puskatűz erősödik, közelebb jön, hátra ugrik. Káromkodás bugyborékol a jajgatásban. A sor meginog. Menekülnek a maradék vörösek. Legelől menekül a politikai megbízott. Csak most látni az elvtársat, most, mikor szalad... A járdán sebesültek másznak. A kapu előtt hegyes, sárga arccal mozdulatlan viaszkatónák fekszenek.

— Visszavertük...

Még rezeg egy darabig ez a szó, aztán valami gondolat az útját állja. Mi lesz most? És a szó már semmit sem jelent.

Lassan elhalványul a kert, megtörik benne a fény. Megtörik az egész, mint a haldoklók szeme.

És szürkén felmered a fal, mintha kiakarna látni önmaga felett.

Ha tudni lehetne... Mi történik most odakinn?... A monitorok, a laktanya... De hát miért nem tüzelnek? Hol maradnak az ellenforradalmár tüzérezredek?

— Mi ez? Miféle csend?...

Egy ismerős hang idegenül kong át a folyosón.

— Járórt kell kiküldeni!

Fiatal, hamvas arcok sereglenek bele az erős lámpafénybe. Jelentkeznek önként sokan, mintha egyik húzná maga után a másikat.

— Csak hárman!

Túlzott feszes tartással lépnek ki. Mögöttük lassan, idegenszerűen csukódik a kapu. Kívül vannak. Az elvétett, félvak lámpák ellenségeinek rémlenek, a leskelődő mellékutcák is, a fekete házak is... Már olyan, mintha ár ellen kellene menniük, a parttól távolodva. Egy pillanattig még feldobálja a kövezet a lépésük kopogását. Aztán ez sem hallatszik többé és a három alak körvonala elkopik a sötétben.

Elmúlhatott már egy félóra.

Lövés dördül. Hosszan gurul a dörrenés, begurul a Ludovika kertjébe.

A bokrok sűrűjében lassan lefelé csörgedez egy száraz levél.

A gyepen árnyék iramodik. Sebesen fut egyik fától a másikig. Fedezéket keres. Amott is egy... túl is... Mintha komámasszony hol az ollót játszanának.

A falon túlról szakadozott kommandószavak vetődnek át. A sötétben mindenféle mozogni kezd a kert.

A ház falában váratlanul felszisszen a kapu. Arcok hajolnak a nyílásába. Valami elnyúlt sötétet vonszolnak befelé hirtelen. Az előbb még járőr volt és most már nem jár! Csak fekszik, feszes tagokkal fekszik és szép hetyke arcára is feszesen tapad a megsárgult bőr s az álla egészen hegyes. De azért a jobb szemöldökét most is kissé felfeléhúzza tartja, egészen úgy, mint mikor titokban belecsiptette a monokliját. Negyedéves volt és olyan finoman tudta azt a tilos monoklit tartani. Az első-

éves golyák irigyelték ezért. Vajjon mikor az a lövés . . . Vajjon akkor is viselte-e? . . . A szeme nyitva van és olyan, mintha kis kerek monokli lenne mind a kettő felett, fénytelen, homályos üvegből való monokli, amelyen át többé nem lehet már e világból semmit sem meglátni.

Néhányan visszafojtott lélegzettel hajolnak fölé.

— Szegény . . . Szegény Jenő . . .

Két járőr-bajtársa ott áll a lábánál mereven. Csak a kisebbik mozdul. A zsebkendőjét szeretné előkotorni. De nem találja. Bizonyosan akkor vesztette el . . . amikor történt . . . az Üllői-úton . . . És halkan szipákolni kezd.

Egy lövés csattant odakinn.

Valaki örült sietséggel rohan végig a folyosón.

— Támadnak a vörösök !

Növekszik a lárma.

— Sokan ! Az Orczy-út felől. Két és fél század !

— De hát hol maradnak a tiszafronti tüzérezredek?

Tompa dörrenések rezzentik az ablakokat. Lehajolva szaladnak el előttük. A külső puskatűz egyre erősödik.

— Előre !

— Visszaverjük őket !

Forgatag támad, sodorják egymást.

— Maradj ! Gyere ! Te is ?

A fák között megállnak.

— Hány éves vagy? — kérdezi valamelyik.

És valamelyik felel :

— Tizenkilenc . . . leszek.

S minden ok nélkül egyszerre olyan meghatóan tűnik fel ez neki. Tizenkilenc . . . Vakációkor még . . . Otthon . . .

— Az anyám mondta . . .

Golyó csapódott a szomszédos fába. Már nem mondta tovább. És mégis hirtelen mindnek eszébe jutott valami, valami régi, amit egyszer az anyjuk mondott.

— Vigyázz magadra . . . kis fiam, te . . . Gombold be a kabátodat . . . Megfázol . . . Fúj a szél . . .

Boszorkányos füttyölés sívít el a fejük felett. A vörösök már gépfegyverrel lőnek a városi házak ablakából. A kert egyre felel. Süvöltözés nyargal a levegőben. Téglatörmelék pereg. Lomb hull a sötétben, mintha a fák haját tépnék a golyók.

— Jönnék ! Az Üllői-útról is, vagy másfél század.

Túlról már fejek bukkannak fel a fal tetején.

A kert rájuk tüzel. Lebuknak a fejek, nehéz testek csattannak a kövezeten és onnanfelől jajgatni kezd az éjtszaka.

A Ludovika visszaverte a harmadik támadást.

Derengni kezd. De a virradatban csak fakó foltok az arcok.

— Már nem jönnek a mieink.

Nehéz lépések csoszszannak a kapu alatt. Mintha terhet cipelnének. Halottat hoznak. Tiszti kabátjával takarták be, nem látszik az arca és mégis tudni lehet, hogy kicsoda.

A hűvös első napfény sárgán fut végig a fal peremén. Névtelen borzongás szalad vele a kertben.

— Fogytán van a munició . . .

Egészen halkán mondta, aki mondta és mégis meghallották valamennyien.

— Gyülekezés !

A parancsnoksági iroda felé tolongnak a lépések.

— Talán . . .

— Hátha . . .

— Nem, nem a mieink. Megint ők ! Jönnek . . . Friss ellenséges századok.

— A helyzet tarthatatlan !

Már a hadügyi népbiztos parancsát is tudják a folyosón.

Húsz percnyi időt adnak. Ki kell vonulni, felemelt kézzel. Különb-
ben aknavetőkkal repítik fel az egész épületet.

Mintha egyszerre valami kifosztotta volna a levegőt. Nem lehetett itt többé lélegzeni.

Már nincs tovább.

És a fiúk még mindig kifele néznek az ablakon.

Oda túl, émelyítő, zsibbadt csendben szorongnak a háztetők. A megtorpant város újra tűr és a néptelen riadt utcákon valami újra jön, láthatatlanul, nagyhatalmasan.

— Mi vár reánk? Forradalmi véstörvényszék? Börtön? Halál?

— Hol maradnak a tiszai tüzérezredek? A kisiparosok . . . polgárok . . . monitorok . . . az angolok?

Senki . . . senki . . .

A külső világ elhagyta őket. A komor iszonyatban, magáramaradottan, kiközösítve csak áll a Ludovika, szenvedésben, dicsőségben egészen egyedül. És ebben a bizonytalan, halálverejtékes magányban rejtélyesen, szomorú szépségben felmagasodik a maroknyi hősi csapat.

Pillanatok alatt megnőttek a Ludovikások, a börtön, a vesztőhely, a halál árnyékából halhatatlanul, csodálatosan belenőttek a történelembe.

Tormay Cecile.